

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฐานข้อมูลเบื้องต้นของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้อาศัยการศึกษาแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกที่อยู่อาศัยของบุคคล เพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ในเรื่องของตัวแปรอันเป็นมูลเหตุแห่งปัจจัย ตลอดจนข้อค้นพบ โดยเป็นกรอบของความคิด ทฤษฎีในการวิจัย ซึ่งจะพยายามศึกษาให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ให้มากที่สุด

ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาได้แบ่งเนื้อหาของ การศึกษา ดังนี้

- แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการที่อยู่อาศัย
- แนวคิดการเลือกที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
- ทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบโครงสร้างครอบครัว
- ทฤษฎีด้านประชากรศาสตร์
- ลักษณะทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคม
- งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการที่อยู่อาศัย

Dr. Abraham Maslow (อ้างในอดุลย์ จาตุรงค์กุล, 2543 : 229-231) นักจิตวิทยาได้สร้าง ทฤษฎีการจูงใจของมนุษย์เรียกว่าทฤษฎีลำดับขั้นของความต้องการ (Hierarchy of Needs) แบ่งความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ระดับ เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการระดับ ต่ำสุดไปจนถึงความต้องการระดับสูงสุด โดยอธิบายว่าบุคคลพยายามจะตอบสนองความต้องการ ระดับต่ำกว่าก่อนที่ความต้องการระดับสูงกว่าจะเกิดขึ้น ความต้องการระดับต่ำสุดที่ยังไม่ได้รับ การตอบสนองจะทำหน้าที่จูงใจพฤติกรรมของเขา และเมื่อความต้องการนี้ได้รับการตอบสนอง แล้ว ความต้องการใหม่ (ในระดับสูงกว่า) จะเกิดขึ้นและบุคคลจะถูกจูงใจให้ทำการตอบสนอง เมื่อ ความต้องการนี้ได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการใหม่ (ในระดับสูงขึ้นไปอีก) ก็จะเกิดขึ้น ถ้า ความต้องการระดับล่างที่ได้รับการตอบสนองจนพอใจแล้วเกิดกลับมาไม่พอใจอีกครั้งหนึ่ง บุคคล ก็จะหันมาตอบสนองความต้องการในระดับดังกล่าวอีก

แผนภูมิที่ 2.1 ลำดับขั้นความต้องการของ Maslow

ที่มา : อดุลย์ จาตุรงค์กุล, 2543 : 229

ลำดับขั้นความต้องการของ Maslow แสดงให้เห็นว่าแต่ละระดับมีความเป็นอิสระต่อกัน อย่างไรก็ตามทฤษฎีมีความซ้ำซ้อนกัน (Overlap) ระหว่างแต่ละระดับเพราะไม่มีความต้องการใดที่มีการตอบสนองของจนพอ 100% (หรือไม่ต้องการอีกแล้วในชีวิต) จึงมีการตอบสนองระดับสูงกว่าเมื่อมีการตอบสนองอย่าง "พอเพียง" ในระดับต่ำกว่าแล้วโดยไม่ต้องรอให้ถึง 100 เปอร์เซ็นต์ดังกล่าว โดยแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

ระดับ 1 Physiological Needs ความต้องการนี้ต้องการเพื่อรักษาชีวิต รวมทั้งอาหาร อากาศ น้ำ เสื้อผ้า เพศ ความต้องการชนิดนี้จะครอบงำบุคคลถ้ายังไม่ได้รับการตอบสนอง

ระดับ 2 Safety and Security Needs เมื่อความต้องการระดับแรกได้รับการตอบสนองพอสมควร (จนพอใจ) ความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง ก็จะกลายเป็นพลังผลักดันให้บุคคลก่อพฤติกรรม ความต้องการเหล่านี้ส่วนมาก เกี่ยวข้องมากกว่าความปลอดภัยของร่างกาย รวมถึงความมั่นคง การมีกิจวัตรประจำวัน ความคุ้นเคย การควบคุมชีวิตและสิ่งแวดล้อม

ระดับ 3 Social Needs ความต้องการระดับนี้ เป็นความต้องการความรัก ความพอใจ การมีส่วนร่วมและการยอมรับ บุคคลแสวงหาความอบอุ่นและตอบสนองความพอใจ ให้กับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับคนอื่นและจูงใจด้วยความรักต่อครอบครัว

ระดับ 4 Egoistic Needs เมื่อ Social Needs ได้รับการตอบสนองของความพอใจ แล้ว ความต้องการ Egoistic Needs ก็จะเริ่มปฏิบัติการได้ ความต้องการระดับนี้อาจแบ่งพิจารณา ออกเป็น 2 จำพวก คือ

ก. Inwardly directed ego needs ความต้องการ สะท้อนให้เห็น ความต้องการของบุคคล เกี่ยวกับการยอมรับตัวเอง (Self-acceptance) ศักดิ์ศรีของตนเอง (Self-esteem) ความสำเร็จ (Success) ความเป็นอิสระความพอใจส่วนตัวเมื่อทำงานเสร็จ เป็นต้น

ข. Outwardly directed ego needs ความต้องการนี้ รวมถึงความ ต้องการ ชื่อเสียง เกียรติศักดิ์ บารมี ฐานะ เป็นที่ยอมรับนับถือจากคนอื่นเทียบหน้าเทียบตาคนอื่น เป็นต้น

ระดับ 5 Need for Self-Actualization คนส่วนใหญ่ไม่ได้ตอบสนองความต้องการ Ego needs อย่างมากพอก็ย้ายมาตอบสนองความต้องการระดับที่ 5 นี้แล้ว คือ ทำให้เกิดความสมปรารถนาในชีวิตคนเป็นความต้องการที่จะกลายเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่คนเหล่านั้น สามารถจะเป็นได้ Maslow กล่าวไว้ว่า "สิ่งซึ่งคนสามารถเป็น เขาต้องเป็นให้ได้" คือความต้องการ ระดับนี้ อาจกล่าวได้ว่า เป็นความต้องการที่เน้นเกิดความสำเร็จสมประสงค์ (Self-fulfillment) การ แสดงออกของตนเอง (Self-expression) หรือได้ไปถึงจุด ๆ หนึ่งในชีวิตที่ "มนุษย์สามารถเป็นใน สิ่งที่เราควรเป็น"

ซึ่งปริมาณของความต้องการนี้อธิบายให้เห็นว่า คนทุกคนในสังคม จะผลักดันตัวเองจาก ความต้องการพื้นฐานด้านร่างกายเป็นลำดับแรก ซึ่งเป็นเรื่องของปัจจัยสี่ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต และมีเรื่องของการอยู่อาศัยเป็นเบื้องต้น เพื่อผลักดันให้ไปสู่ความพอใจที่ได้รับความสำเร็จในที่สุด (มานพ พงศทัต, 2538-2539)

2.2 แนวคิดการเลือกที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

Friedman and Harries, 1991 (อ้างใน บัญชา บูรณสิงห์, 2539 : 41 - 42) ได้ให้ข้อ พิจารณาในการเลือกที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุดังนี้

1) ด้านความต้องการพื้นที่ใช้สอย ควรพิจารณาว่า มีความต้องการพื้นที่ขนาดเท่าใดและ ที่อยู่ปัจจุบันมีพื้นที่ใดบ้างที่ไม่ได้ใช้ พิจารณาถึงโครงสร้างและประตูอาจต้องมีการปรับให้ใหญ่ ขึ้นเพื่อให้รถเข็นเข้า - ออกได้ พิจารณาถึงห้องรับแขก ซึ่งอาจจะมีไว้สำหรับเด็กและผู้มาเยือน

พิจารณาถึงห้องสะสมและห้องสมุดเล็กๆ ซึ่งอาจจะรวมอยู่ในห้องรับแขก พิจารณาถึงกิจกรรมที่ต้องใช้พื้นที่สำหรับความบันเทิง พิจารณาถึงพื้นที่ที่เป็นส่วนตัวและพิจารณาแก้ไขสิ่งต่างๆ ให้เหมาะสมกับสิ่งที่ตนต้องการ

2) ด้านวิถีการดำเนินชีวิต ควรพิจารณาวิถีการดำเนินชีวิตในบ้านเป็นหลัก เพราะหลังจากเกษียณอายุจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บ้าน พิจารณาถึงการใช้เวลาหลังเกษียณ ถ้าชอบงานอดิเรกและสะสมสิ่งของก็ต้องมีพื้นที่สำหรับกิจกรรมเหล่านี้ พิจารณาถึงทำเลที่ตั้งที่มีส่วนสนับสนุนในการดำเนินชีวิต และพิจารณาถึงการถูกรบกวนจากสิ่งรอบข้างที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความไม่พอใจ

3) ด้านความต้องการความเป็นส่วนตัว ควรพิจารณาถึงความต้องการความเป็นส่วนตัวมีมากนักเพียงใด เพื่อที่จะกำหนดความยากง่ายในการเข้าถึงของเพื่อนบ้าน พิจารณาถึงความต้องการในการพึ่งพิงผู้อื่น และพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างที่ว่างและวิถีการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความเป็นส่วนตัวที่เพียงพอที่จะทำอะไรคนเดียว ในขณะที่เพื่อนบ้านสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย

4) ด้านทำเลที่ตั้ง ควรพิจารณาในเรื่องความสามารถในการเข้าถึงบริการสาธารณะ เช่น การบริการขนส่งมวลชน พื้นที่จับจ่ายซื้อของ พื้นที่เล่นนันทนาการ โบสถ์และสถาบันทางวัฒนธรรม อีกทั้งควรพิจารณาในเรื่องความสะดวกในการเข้าถึงสำนักงาน แพทย์ รวมทั้งแหล่งการรักษาพยาบาลฉุกเฉิน

5) ด้านความปลอดภัย ควรพิจารณาจากเพื่อนบ้าน จากการพูดคุย ดูความภาคภูมิใจในการเป็นเจ้าของบ้าน ควรหลีกเลี่ยงบ้านที่อยู่ในบริเวณแหล่งเสื่อมโทรม พิจารณาเรื่องความสะดวกของชุมชน ถนนและทางเท้า สวน บริเวณพื้นที่เปิดโล่งและการควบคุมดูจากตำรวจ

6) ด้านการออกแบบที่พักอาศัยให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ จะพิจารณาได้โดยอาศัยข้อมูลจากนายหน้าอสังหาริมทรัพย์ ควรพิจารณาถึงบ้านชั้นเดียว เพราะสามารถเข้าถึงได้ง่ายกว่าควรพิจารณาถึงกิจกรรมประจำวันที่ต้องง่ายต่อการเข้าถึงในพื้นที่ต่างๆ ของบ้าน ดูเรื่องความยากง่ายในการทำความสะอาด การบำรุงรักษาและการซ่อมแซม และพิจารณาถึงพื้นที่ที่ใช้ในการออกกำลังกายภายในบ้าน

2.3 ทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบโครงสร้างครอบครัว

ประสิทธิ์ สวาสดิ์ญาติ (2539 : 5) ได้กล่าวว่า โครงสร้างสังคม (social structure) เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งของสังคม ในทางสังคมวิทยาถือว่าโครงสร้างสังคมเป็นข่ายใยที่ซับซ้อนของความสัมพันธ์ทางสังคม ที่เชื่อมโยงมนุษย์เข้าด้วยกัน ข่ายใยดังกล่าวทำหน้าที่ผูกพันสมาชิกของสังคมมนุษย์ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีระเบียบอย่างเป็นปกติสุข ข่ายใยที่ซับซ้อนเหล่านั้นได้แก่ เชื้อชาติ ศาสนา ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ภาษา อาชีพ ที่อยู่อาศัย ความเป็นเพื่อน รสนิยมร่วมกัน และเครือญาติ ในบรรดาข่ายใยทั้งหลายเหล่านี้ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติถือเป็นข่ายใยที่เป็นพื้นฐานที่สุด และแพร่หลายที่สุดในสังคมมนุษย์ ครอบครัวหนึ่งๆจะมีความผูกพันกันด้วยความเป็นญาติ ที่แตกต่างกันแล้วแต่สภาพสังคมนั้นๆ ปัจจุบันแม้ว่าบทบาทของเครือญาติในบางสังคมจะลดความสำคัญลงไปบ้างก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีสังคมมนุษย์สังคมไหนที่ปราศจากอิทธิพลหรือการผูกพันของเครือญาติ (kinshipless) เลย เพราะเครือญาติยังมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกสังคม

จากคำกล่าวนี้ ครอบครัวและเครือญาติมีความสำคัญยิ่ง และทั้งสองยังมีความสัมพันธ์กับที่อยู่อาศัยและการอยู่อาศัยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ นอกจากนั้นแต่ละครอบครัวยังมีรูปแบบครอบครัวที่ต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับโครงสร้างครอบครัวจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัวนั้นๆ

โครงสร้างครอบครัวไทย ประกอบด้วยหลัก 7 ประการ ประกอบด้วย

พ่อ แม่ ปู่ ย่า

ตัวเมีย

ลูก

ญาติ พี่น้อง

เพื่อนบ้าน

อาชีพ

ศีลธรรม

โครงสร้างครอบครัวทั้ง 7 ประการนี้ เป็นส่วนประกอบให้เกิดความเป็นครอบครัวของไทยขึ้น

วงจรชีวิตครอบครัว

Franklin D. Berker (1972 : 82) และคณะได้ศึกษา ช่วงวงจรชีวิตครอบครัวที่มีอิทธิพลกับความพอใจในที่อยู่อาศัย เช่น ครอบครัวที่อยู่ในช่วงที่มีเด็กเล็ก ย่อมมีความพอใจใน

สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่าง จากครอบครัวที่สมาชิกอยู่ในช่วงวัยชรา จากการศึกษา เรื่องความพอใจของครอบครัวต่อที่อยู่อาศัยแบบหลายครอบครัว ยังสนับสนุนว่าบ้านตามอุดมคติ ประวัติการอยู่อาศัยในอดีต และวงจรชีวิตที่มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ มีผลต่อความพอใจในที่อยู่อาศัย เมื่อนานเข้าจำนวนสมาชิกในครอบครัวการเปลี่ยนแปลงความต้องการใช้สอยเนื้อที่ภายในอาคารจะเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับความต้องการพิเศษด้านอื่นๆ ที่แต่ละครอบครัวจะมีแตกต่างกันไป

2.4 ทฤษฎีด้านประชากรศาสตร์

บุญลือ วันทายนต์ (2522 : 78) ได้กล่าวถึงทฤษฎีประชากรศาสตร์ ว่าด้วยเรื่อง ภาวะประชากร (Population situation) ซึ่งมีคุณลักษณะเกี่ยวกับประชากรที่สำคัญและสมควรจะกล่าวถึง ได้แก่ โครงสร้างเพศและอายุ

โครงสร้างอายุและเพศเป็นลักษณะพื้นฐานที่มีความสำคัญมาก เราถือว่าอายุและเพศ เป็น "ตัวแปรทางประชากรศาสตร์" (Demographic variables) ที่ต้องใช้ประกอบการวิเคราะห์ พฤติกรรมมนุษย์ตลอดเวลา อายุและเพศของประชากรกำหนดบทบาทและสถานภาพของคนในครอบครัวและสังคม

อายุของบุคคลจะผันแปรด้วยการเพิ่มขึ้นไปตามกาลเวลา ทุกสังคมจะใช้อายุเป็นเกณฑ์ ในการกำหนดบทบาทสถานภาพของคนในครอบครัวและสังคม อายุเกี่ยวข้องกับความสามารถทางร่างกายและทางจิตใจของมนุษย์โดยตรง

อายุของประชากรเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการเปลี่ยนแปลงประชากร ทั้งการเกิด การตาย และการย้ายถิ่น ประชากรในวัยมีบุตร เป็นเสมือนแหล่งผลิตประชากรให้เพิ่มขึ้นอีกอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกัน ประชากรจะตายจากไปในทุกกลุ่มอายุ และจะตายไปมากเมื่อมีอายุสูงขึ้น จนในที่สุดตายจากไปในทั้งหมดเมื่อถึงที่สุดอายุขัยของตน การเคลื่อนย้ายที่อยู่ของประชากรขึ้นอยู่กับอายุด้วย คนในวัยหนุ่มสาวจะย้ายถิ่นมากกว่าคนในวัยเด็ก และวัยชรา

เมื่อนำอายุและเพศของประชากรมาประกอบกัน จะกลายเป็น "โครงสร้างประชากร" ที่เป็นพื้นฐานให้กับการวิเคราะห์ทางประชากรศาสตร์ โครงสร้างประชากรนี้มีความสัมพันธ์อย่างมากกับปรากฏการณ์ทางประชากรและสังคม ดังนั้นข้อมูลประชากรที่จะเป็นประโยชน์จึงต้องจำแนกออกตามอายุและเพศเสมอ

2.5 ลักษณะทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคม

ตัวแปรทางกายภาพที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัย จากการศึกษางานวิจัยของ Angela W.S.Kan (1978 : 167-168) พบว่า ตัวแปรทางการกายภาพที่สำคัญ ได้แก่

- 2.5.1 ความใกล้ชิด (Proximity)
- 2.5.2 การมองเห็นกัน (Visibility)
- 2.5.3 ขนาดของกลุ่มที่จะสามารถรู้จักกันได้

2.5.1 ความใกล้ชิด (Proximity) Festinger, Schacter และ Back ได้ทำการวิจัยพบว่า ความใกล้ชิดของอาคารมีผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนนั้น อิทธิพลนี้ Broady เรียกว่า "Architectural Determinism" กล่าวคือ การออกแบบงานสถาปัตยกรรมจะมีอิทธิพลและเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ ความคิดนี้เข้ากับความตื่นตัวของสถาปนิกในรุ่นต่อๆ มา ซึ่งเริ่มมองเห็นว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมโดยผ่านการออกแบบทางกายภาพ

Festinger ให้ความเห็นว่า ความใกล้ชิดทางกายภาพ (Physical Closeness) จะเป็นสาเหตุให้เกิดการติดต่อเนื่องจากพบกันโดยบังเอิญ เรียกว่า "Passive Contact" ซึ่งเป็นรากฐานให้เริ่มเกิดมิตรภาพระหว่างเพื่อนบ้านขึ้น

นอกจากนี้ Festinger ยังได้อธิบายว่า มิตรภาพที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกำหนดกลุ่มต่างๆ ขึ้น กลุ่มในที่นี้เป็นกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มมีความเห็น และพฤติกรรมไปในทำนองเดียวกัน ซึ่ง Festinger พบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มสังคมของผู้อยู่อาศัยและได้สรุปผลการศึกษาดังนี้

- ก. การจัดผังบริเวณ (Physical Layout) เป็นตัวกำหนดการพบกันโดยบังเอิญที่เรียกว่า "Passive Contact"
- ข. Passive Contacts เป็นรากฐานของการเกิดมิตรภาพ
- ค. มิตรภาพกำหนดกลุ่มต่างๆ ขึ้น
- ง. มิตรภาพในกลุ่ม ทำให้เกิดการสื่อสารในกลุ่ม
- จ. การสื่อสารในกลุ่ม จะกำหนดทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ่ม

ทั้งหมดนี้เป็นความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมกายภาพในชุมชนกับความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนนั้น อีกทั้งยังเป็นตัวกำหนดทัศนคติและความคิดเห็นของกลุ่ม ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นผลของ Architectural Determinism

2.5.2 การมองเห็นกัน (Visibility) เป็นตัวแปรที่มักจะมีความสัมพันธ์กับความใกล้ชิด (Proximity) เพราะมักจะเป็นลักษณะที่ควบคู่กัน เช่น ผู้อยู่อาศัยที่อยู่ใกล้ชิดกัน จะมีโอกาสได้พบเห็นกันมากกว่าผู้อยู่อาศัยที่อยู่ห่างไกลออกไป แต่ในบางกรณีอาจจะมีลักษณะของความใกล้ชิดทางกายภาพเพียงอย่างเดียว โดยขาดการมองเห็นระหว่างกันก็ได้ เช่น มีกำแพงสูงที่บั้น หรือใช้ทางเข้าออกที่แยกจากกันโดยเด็ดขาด หรือในบางกรณีอาจจะมีลักษณะของการมองเห็นกันโดยไม่มี ความใกล้ชิดทางกายภาพ เช่น ผู้ที่พักอาศัยอยู่ห่างกัน แต่มีความจำเป็นต้องใช้บริการบางอย่างร่วมกันทำให้พบเห็นกันอยู่เสมอ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยบางท่านจึงอาจกล่าวถึงลักษณะความใกล้ชิดเพียงอย่างเดียว โดยมีได้แยกลักษณะการมองเห็นกันออกเป็นตัวแปรต่างหาก แต่บางท่านก็จะแยกตัวแปรทั้งสองชนิดนี้ออกจากกัน

Elizabeth Wood (1972 : 345) ให้ความเห็นว่า การออกแบบชุมชนใดๆ ก็ตาม ให้สมาชิกในชุมชนมีการมองเห็นกันได้โดยง่าย จะทำให้ผู้อยู่อาศัยเกิดความจดจำเพื่อนบ้านได้ หรือมีความรู้สึกคุ้นหน้ากันก่อนเป็นอันดับแรก จากนั้นผู้อยู่อาศัยจะประเมินลักษณะอื่นๆ ของเพื่อนบ้านที่พบเห็นประกอบ ถ้าเป็นที่พอใจก็จะเริ่มทำความรู้จักทักทาย ติดต่อกันจนมีความสนิทสนมถึงขั้นให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ดังนั้นการมองเห็น (Visibility) เป็นลักษณะสำคัญของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่มีส่วนทำให้เกิดการติดต่อระหว่างผู้อยู่อาศัยได้ง่ายขึ้น

2.5.3 ขนาดของกลุ่มที่จะสามารถรู้จักกันได้

จากงานวิจัยของพันธุดา บุญเหลือหล่อ (2523 : 27) มีความเห็นว่าขนาดของกลุ่มผู้อยู่อาศัยเป็นตัวแปรที่สัมพันธ์กับตัวแปรอื่น เช่น ลักษณะการจัดผังบริเวณ ความหนาแน่น ความใกล้ชิด การมองเห็นกัน เป็นต้น ดังนั้นขนาดของกลุ่มที่จะรู้จักกันได้ในที่ซึ่งมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพต่างกัน ก็อาจจะมี ความแตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามได้มีผู้ศึกษาในด้านขนาดของกลุ่มที่จะสามารถรู้จักกันได้ไว้ เช่น Morris และ Moge (1968 :146) ได้ทำการศึกษาที่ Berinsfield ในอังกฤษได้สรุปว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อยู่อาศัยจะสามารถพัฒนาได้ในกลุ่มผู้อยู่อาศัยประมาณ 10-15 ครอบครัว นอกจากนั้นในการวางผังแบบ Cul-de-sac ครอบครัวสมาชิกจะมีความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างเห็นได้ชัด ถ้าจำนวนสมาชิกมีไม่มากกว่า 12 ครอบครัว ซึ่งเป็นผลการศึกษาของ Willmott ที่ Dagenham ประเทศอังกฤษ

นอกจากนี้ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้มีส่วนทำให้สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปและอุณหภูมิโดยรอบอาคารสูงขึ้น ดังนั้นจึงควรปรับ

สภาพแวดล้อมภายในอาคารให้เข้าสู่สภาวะน่าสบาย ซึ่งจากงานศึกษาของ Stein, 1986 (อ้างในธีรศักดิ์ สิงห์ปรีชา, 2546 : 10) ได้กล่าวไว้ว่า "สภาวะน่าสบายต้องไม่รู้สึกสูญเสียความร้อนหรือได้รับความร้อนจากสภาพแวดล้อม ซึ่งมีความสมดุลทางอุณหภูมิหรือความร้อนระหว่างร่างกายและสภาพแวดล้อม" โดยตัวแปรที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาวะน่าสบายนั้นจะประกอบไปด้วย ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมและสามารถทำการวัดได้ คือ อุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์ อุณหภูมิเฉลี่ยของพื้นผิวโดยรอบ และความเร็วลม

ซึ่งขอบเขตของสภาวะน่าสบายในเขตร้อนชื้น จากการศึกษา พบว่า ขอบเขตของสภาวะน่าสบายในสภาพที่ไม่ทำการปรับอากาศนั้น สามารถยอมรับได้ที่อุณหภูมิตั้งแต่ 24.1-31.5 องศาเซลเซียส ภายใต้เงื่อนไขความเร็วลมสงบ และกิจกรรมอยู่ในลักษณะพักผ่อน เนื่องจากความเคยชินของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย และการทำกิจกรรมที่ไม่เคร่งเครียด (วรภรณ์ กาญจนวิโรจน์, 2542)

สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นที่มีผลต่อสภาพภูมิอากาศในที่ตั้งของอาคารสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) อาคาร การจัดวางตำแหน่งของอาคารและทิศทางของอาคาร จะมีผลต่อแสงเงาที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ภายนอกที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาของวันและฤดูกาลต่างๆ รวมถึงยังสามารถใช้ในการควบคุมอุณหภูมิอากาศให้มีความแตกต่างจากอุณหภูมิอากาศโดยรอบได้

2) พื้นผิวที่มนุษย์สร้างขึ้น พื้นผิวอาคารโดยเฉพาะพื้นผิวในแนวนอน จะเป็นแหล่งสะสมความร้อนและความร้อนและสะท้อนความร้อนเข้าสู่อาคารเป็นจำนวนมาก ปริมาณความร้อนที่สะท้อนเข้าสู่อาคารจะขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นผิวที่รับแสง และคุณสมบัติต่างๆ ของวัสดุที่มีต่อการถ่ายเทความร้อน โดยความร้อนนั้นจะถูกดูดกลืนไม่เท่ากันในวัสดุที่ต่างชนิดกัน และก็จะทำให้วัสดุมีการสะท้อนและการถ่ายเทรังสีความร้อนที่แตกต่างกัน โดยจากการศึกษาพบว่าวัสดุปูพื้นที่มนุษย์สร้างขึ้นจะมีอุณหภูมิผิวที่สูงกว่าวัสดุจากธรรมชาติ เช่น ดินและพืชคลุมดิน เป็นต้น

นอกจากนี้อิทธิพลจากสีของพื้นผิวภายนอกอาคาร ซึ่งพื้นผิวที่มีสีดําจะดูดกลืนความร้อนไว้ได้สูง ในขณะที่พื้นผิวที่มีสีขาวจะสะท้อนแสงและความร้อนออกไปได้มากกว่า โดยจะทำให้พื้นผิวที่มีสีเข้มจะมีอุณหภูมิผิวของวัสดุที่สูงกว่าวัสดุที่มีสีอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากคุณสมบัติในการดูดซับความร้อนของวัสดุ (ธีรศักดิ์ สิงห์ปรีชา, 2546)

2.6 การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์งานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มีการศึกษาในเรื่องของปัจจัยในการตัดสินใจซื้อ, ทศนคติและความพึงพอใจ, พฤติกรรมในการเลือกซื้อ, กระบวนการตัดสินใจซื้อ, ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา ฯลฯ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้วิจัยนั้น แต่งานของผู้วิจัยนี้มีข้อแตกต่างจากงานวิจัยอื่น ซึ่งได้ทำการศึกษาข้อมูลในเชิงลึกโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และสำรวจคุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่ตัดสินใจเลือกบ้านเดี่ยวชั้นเดียวและบ้านเดี่ยวสองชั้นเพื่อนำมาเปรียบเทียบกัน โดยศึกษาจากงานวิจัยอื่นๆ เพื่อเป็นการกำหนดกรอบของงานวิจัย

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเบื้องต้นแล้วพบว่า มีบางประเด็นในเรื่องปัจจัยในการตัดสินใจ ซึ่งสามารถสรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

ทศณิ นิลมงคล (2546) จากการศึกษาวิจัยพบว่าปัจจัยทางสังคมในเรื่องของบุคคลที่มาช่วยดูรายละเอียดโครงการและผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจซื้อคือคู่สมรส สอดคล้องกับแนวคิดของเองเกิล โคเลท และเบรดเวล (Engel, Kollat & Blackwell, 1968, 40) ได้อธิบายถึงอิทธิพลที่มีต่อกระบวนการตัดสินใจว่าโครงสร้างบทบาทของครอบครัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในรูปแบบของสามีและภรรยาที่มีการตัดสินใจเท่ากันและตัดสินใจร่วมกันนั่นเอง ดังนั้น **ครอบครัวและสมาชิกในครอบครัวจึงเป็นกลุ่มอ้างอิงแบบปฐมภูมิที่มีอิทธิพลมากที่สุด**

เหตุผลที่ซื้อที่อยู่อาศัยใหม่ 5 ลำดับแรกนั้นผลของการศึกษาพบว่า

- ลำดับที่ 1 ต้องการที่อยู่อาศัยใหม่เป็นของตนเอง/ต้องการความมีอิสระ
- ลำดับที่ 2 ต้องการสภาพแวดล้อมใหม่ที่ดีกว่าเดิม
- ลำดับที่ 3 ที่อยู่อาศัยเดิมมีขนาดและพื้นที่ใช้สอยคับแคบไม่พออยู่
- ลำดับที่ 4 มีความมั่นคงในฐานะทางการเงินมากขึ้น
- ลำดับที่ 5 ซื้อเพื่อเป็นการลงทุนและเป็นทรัพย์สิน

จากการศึกษาพบว่าผู้ที่ซื้อที่อยู่อาศัยเกิดจากความต้องการที่อยู่อาศัยใหม่โดยมีเหตุผลที่แน่ชัด และไม่ได้ขาดแคลนที่อยู่อาศัยเนื่องจากผลของการศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะการครอบครองในลักษณะที่เป็นเจ้าของ เรื่องนี้เบคเกอร์ได้ให้เหตุผลว่า โดยแท้จริงแล้วพื้นฐานในการตัดสินใจเกี่ยวกับบ้านหรือที่อยู่อาศัยนั้น มนุษย์จะคำนึงถึงปัจจัยอื่น ๆ มาประกอบ เช่น ลักษณะของครอบครัว และข้อจำกัดอื่น ๆ

ฉวีวรรณ เเด่นไพบูลย์ (2536) เรื่อง "ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้ปานกลาง ในเขตชั้นกลาง ของกรุงเทพมหานคร" สรุปไว้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการตัดสินใจซื้อบ้านคือ

1. พิจารณาความสามารถในการจ่าย
2. ต้องการออมในรูปอสังหาริมทรัพย์มากกว่าออมเป็นเงินสด
3. พิจารณาทำเลที่ตั้งอยู่ใกล้ที่ทำงาน

ปัจจัยที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกต่อไปนี้เป็น

- (1) ที่สำคัญอันดับแรก เกี่ยวกับทำเลที่ตั้ง จะพิจารณาใกล้ที่ทำงานและใกล้ถนนใหญ่
- (2) ปัจจัยทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ จะพิจารณามีขนาดถนนขอยกว้าง และมีน้ำประปาใช้
- (3) ปัจจัยทางรูปแบบและการก่อสร้างจะพิจารณาประโยชน์ใช้สอยภายในบ้าน
- (4) ปัจจัยทางด้านราคาและเงื่อนไขการชำระเงิน จะพิจารณาราคาขายกับคุณภาพของบ้านเป็นหลัก
- (5) ส่วนปัจจัยทางด้านบริการสิ่งอำนวยความสะดวก จะพิจารณาให้มียามรักษาความปลอดภัยเป็นอันดับแรก

บัณฑิต จุลาสัย และ ยุวดี ศิริ (2548) เรื่อง "ความต้องการที่อยู่อาศัยของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปี 2548" พบว่า สิ่งที่กลุ่มประชากรมีความต้องการในที่อยู่อาศัย คือ

- อันดับ 1 ต้องการสภาพแวดล้อมที่ดี
- อันดับ 2 ขนาดและพื้นที่ใช้สอย
- อันดับ 3 มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- อันดับ 4 มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบ

บัญชา บุรณสิงห์ (2539) เรื่อง "ความต้องการที่อยู่อาศัยในวัยสูงอายุของผู้ที่ทำงานบริษัทชั้นนำในกรุงเทพมหานคร" จากการวิจัยพบว่า ประมาณ 1 ใน 4 คิดว่าเมื่อถึงวัยเกษียณอายุจะไม่อาศัยอยู่ในบ้านหลังปัจจุบัน แต่จะย้ายที่อยู่ใหม่ โดยบางส่วนจะกลับไปอยู่ภูมิลำเนาเดิมที่ต่างจังหวัด บางส่วนมีที่อยู่อาศัยที่เตรียมไว้เพื่ออยู่เมื่อถึงวัยสูงอายุ

ทางด้านลักษณะของที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าควรจะเป็นบ้านกลุ่ม (Cluster House) ชั้นเดียวมากที่สุด ทำเลที่ตั้งควรอยู่ในเขตปริมณฑล เนื่องจากไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครมากนัก ลูกหลานสามารถไปเยี่ยมได้สะดวก

ทางด้านความสำคัญของพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ให้ความสำคัญกับห้องนอนเป็นอันดับแรก แสดงถึง คนกลุ่มนี้มักใช้เวลาส่วนใหญ่เมื่อถึงวัยเกษียณอายุกับการพักผ่อนมากกว่ากิจกรรมประเภทอื่น ดังนั้น ห้องนอนสำหรับผู้สูงอายุจะต้องอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสมที่สุดของบ้านต้องมีความสะดวกสบายเป็นสัดส่วน อากาศถ่ายเทได้สะดวกเพื่อสุขภาพที่ดีของผู้สูงอายุ รองลงมา คือ ห้องน้ำควรจะสามารถเข้าออกได้สะดวกจากห้องนอน